

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Oddělení vědy
Nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor: PhDr. Mgr. Miroslav Tamchyna

Téma práce: Depravace osobnosti ve forenzní psychologii

Oponent: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.
Akademie Vězeňské služby ČR
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Technická univerzita v Liberci

Společenská závažnost a aktuálnost tématu:

Společenská závažnost tématu předložené dizertační práce „Depravace osobnosti ve forenzní psychologii“ je spatřována zejména v následujících souvislostech:

- sociálně deviantní a sociálně patologické jevy vykazují dlouhodobě nejen stále stoupající trend, ale objevují se i zcela nové formy kriminality, např. kriminalita ve virtuálním prostoru;
- tento trend přináší i relativně novou skladbu pachatelů;
- předchozí konstatování neznamená, že nepřetrvávají některé „tradiční“ formy kriminality a dalších sociálně patologických jevů včetně jejich nositelů, byť i v těch se objevují nové prvky;
- psychologické poznání sociálně deviantně (sociálně patologicky) se chovajících jedinců, jak je mají na mysli zejména současná sociální a forenzní psychologie (ale i další psychologické disciplíny), je jedním ze základních předpokladů co možná nejhlubšího poznání příčin těchto jevů;

- snaha využívat ve větší míře tresty nespojené s odnětím svobody a snižovat tak počty vězňů (obecně prospěšné práce, domácí vězení apod.) může být úspěšná pouze za předpokladu správného posouzení osobnosti obžalovaného. Právě deprivace osobnosti je častou příčinou selhávání účinnosti těchto trestů, což vyvolává skeptický postoj části veřejnosti (včetně části odborné veřejnosti) k uplatňování alternativních trestů;
- co možná nejúčinnější realizace korektivního nebo přímo penitenciárního působení na sociálně patologicky se chovající jedince, popř. vězněné kriminální pachatele je možná pouze na základě co nejpřesnějšího poznání osobnosti odsouzeného (v co nejširším slova smyslu) počínaje správnou psychologickou, popř. speciálně pedagogickou diagnostikou až po stanovení a uplatnění vhodných psychologických, pedagogických a dalších metod přístupu k odsouzeným;
- vedle stanovení správných metod a postupů působení na vězně během výkonu trestu odnětí svobody je nezbytné i posouzení jeho předpokladů k opuštění kriminální kariéry a zapojení do občanského života po propuštění z výkonu trestu.

Smysl a hlavní cíle dizertační práce

Smysl a cíl dizertační práce autor vymezil do několika vzájemně propojených a doplňujících se oblastí. Je převážně zaměřena na zkoumání problematiky deprivace, a to jako pojmu samého, jako deprivace osobnosti a za třetí deprivace jako sociální jev. Část práce je věnována i problematice egocentrismu. Cílem dizertační práce, jak jej formuloval autor, je „popsat, analyzovat a zobecnit psychické změny chápané jako deprivace osobnosti jedince ve směru k delikvenci na podkladě srovnávacích výzkumů osobnosti delikventa.“

Naplnění tohoto cíle je opřeno o řadu rozsáhlých výzkumů vězněné kriminální populace provedených autorem v pozoruhodném časovém rozpětí.

Formální stránka a metodologie dizertační práce:

Předložená práce obsahuje 328 stran textu a 16 stran titulů české i zahraniční odborné literatury. Vytyčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá metodologie zpracování tématu. Zvláště je nutné ocenit, že autor opírá svoje poznatky o vlastní výzkumy a zjištění, a to za období více jak 30 let. K těmto výzkumům použil řadu psychologických diagnostických technik. Svá zjištění neobyčejně zdařile kombinuje, porovnává a zejména je analyzuje na základě svých velmi bohatých praktických zkušeností z penitenciárního prostředí.

Domnívám se, že podobná studie v české literatuře neexistuje. Již zmíněná doba zkoumání, jeho šíře i hloubka, a to zvláště s ohledem na zachycení dramatických sociálních změn v populaci, dynamiky příčin kriminálního chování a výskytu jeho nových forem činí práci dr. Tamchyny zvláště cennou.

Výsledky práce a nové poznatky

V 1. kapitole „Teoretické základy konceptu deprivace osobnosti teoretické části jsou nejprve ve filosofickém kontextu popsána vybraná teoretická východiska. Autor se zabývá problematikou negativních změn osobnosti označovaných jako deprivace osobnosti a to i z pozice jejich nárůstu v nekriminální populaci. Jde o ojedinělý počín – většina odborných prací se zaměřuje na určitou uzavřenou skupinu (např. vězni), ale již nezkoumá to, že jiní lidé se stejnými charakteristikami osobnosti, kteří žijí ve srovnatelných sociálních podmínkách se antisociálně (kriminálně) nechovají.

V kapitole se zabývá nejen definicemi pojmu deprivace, ale i jeho historickým vymezením včetně přístupů k jeho zkoumání.

Druhou část této kapitoly tvoří široce pojaté pojednání a diferenciativně diagnostické významu pojmu deprivace ve forenzní psychologii. Téma je velmi zajímavě pojato již analýzou egocentrismu ve filosofických souvislostech (Masaryk, Nietzsche, Schopenhauer) i souvislostech psychologických (Eysenck, Pinatel). Dále je popsána a analyzována problematika egocentrismu a psychopatologických změn osobnosti.

Svoje názory dr. Tamchyna opírá o řadu vlastních empirických výzkumů.

2. kapitola je nazvaná „Empirické základy konceptu deprivace osobnosti“. Autor se nejprve zabývá metodologickými východisky a posléze na téměř osmdesáti stranách popisuje své výzkumy. Zvláště je třeba ocenit podkapitulu 2.2., kde autor popisuje a analyzuje své výzkumy mladistvých delikventů v časových dekádách posledních 30 let.

V další části se zabývá skupinami tzv. novorecidivistů, vězňů do 35 let věku, zabývá se psychologickým obrazem jejich osobnosti a to i z hlediska spáchané trestné činnosti (majetková x násilná) Je nutné dodat, že dr. Tamchyna nesklouzává k zbytečné popisnosti tohoto lákavého tématu. Kapitola je zpracována přehledně a čtivě, a proto se v ní bez problémů orientuje i ten, kdo se s touto tematikou teprve seznamuje.

Kapitola 3. Kapitola pod názvem „Fenomenologie depravované osobnosti ve světle teoretických a empirických zjištění“ se zabývá vybranými psychologickými aspekty včetně neurotické symptomatiky a agresivity, tedy témat velmi často diskutovaných ve forenzně psychologické oblasti.

Kapitola 4. Kapitola je nazvána „Praktická aplikace konceptu depravace osobnosti ve forenzně psychologické praxi“. Obsahuje několik podkapitol, které se soustřeďují na využití konceptu depravace. Autor definuje depravaci v kontextu forenzní psychologie a kapitolu zakončuje pojednáním o diferenciálně diagnostické možnosti instrumentária při zjišťování depravace u delikventní a nedelikventní populace. Závěr kapitoly pak tvoří vymezení osobnosti depravovaného jedince.

Význam práce pro společenskou praxi a další rozvoj vědy

Celkově práci hodnotím jako *originální, cennou, hodnotnou, velmi zdařilou a přínosnou studii*, která je založená na dlouhodobém badatelském úsilí autora. Předložená dizertační práce významně přispívá ke zkvalitnění různých psychologických disciplín, které se dotýkají forenzní a penitenciární praxe. Její hlavní přínos spatřuji, jak je uvedeno výše, ve schopnosti autora zpracovat velice čtivým, přístupným a přitom odborně erudovaným způsobem náročné téma neprávem opomíjeného tématu depravace. Často dokonce i v odborných studiích s kriminologickou, penologickou, forenzně psychologickou nebo sociálně patologickou tematikou čteme názory o velmi omezené účinnosti současných forem a způsobů penitenciárního zacházení a tím vysoké recidivě, které se v ČR pohybuje mezi 62 – 64%, navíc ze zjištěných a usvědčených pachatelů (včetně jen relativně malé účinnosti trestů nespojených s odnětím svobody).

Přitom je velmi často opomíjena právě otázka schopnosti daného člověka se adaptovat na běžné sociální normy. I když forenzní psychologie přestala relativně dávno hledat typickou „kriminální osobnost“, jinými slovy psychologické znaky a charakteristiky osobnosti kriminálního pachatele, objevují se v této populaci některé fenomény častěji než v populaci nedelikventní. To platí i pro oblast sociálně psychologického zkoumání těchto skupin populace.

Přínos dizertační práce :

- uvedené poznatky velmi významně přispívají k rozvoji forenzně psychologického, sociálně psychologického a penitenciárně psychologického myšlení a jeho aplikace do praktické činnosti zejména forenzních a penitenciárních psychologů;
- autor poskytuje čtenáři neobyčejně široce pojatý komplex poznatků, které se při zkoumání sociálně patologického chování vztahují k sociální psychologii, kriminologii, forenzní psychologii, psychologii osobnosti a penologii. V tomto ohledu se jedná o zcela unikátní studii, navíc podloženou komparací řady výzkumů provedených autorem na delikventní i nedelikventní populaci v období posledních zhruba třiceti let;
- získané poznatky rovněž, i když nepřímo ukazují na náročnost práce pomáhajících profesí v penitenciárních podmínkách;
- jde o ojedinělou, velmi zdařilou a přínosnou forenzně-psychologickou studii, jejíž mnohé části osloví i „nep psychologickou“ část pracovníků ve forenzní a penitenciární oblasti;

Předloženou dizertační práci PhDr. Mgr. Miroslava Tamchyny „Depravace osobnosti ve forenzní psychologii“ **doporučuji k obhajobě.**

V Liberci 29. ledna 2015

PhDr. Jan Sochůrek, PhD.

